

PARALINGVISTIKA: NUTQ, TIL VA MADANIYATDAGI OVOZ VA ONG

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8394761>

Meliqo'ziyev Azimjon Latifjon

*Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg'ona filiali, Xorijiy tillar kafedrası
o'qituvchisi*

azimjon2797@mail.ru

Annotatsiya

Aloqa jarayoni murakkab tuzilmadir. Bu jarayonda so'zlovchilar ham og'zaki, ham og'zaki bo'lmagan vositalardan foydalanadilar. Har bir jamiyat ushbu ifoda vositalaridan foydalanganligi sababli ular lingvokulturologik xususiyatlarni aks ettiradi. Ushbu maqolada noverbal vositalarning paralingvokulturologik jihatlari tahlil qilinadi. Bunda turli xalqlarning muloqot jarayonida qo'llaniladigan paralingvistik birliklar qiyosiy o'rganish yo'li bilan o'rganiladi.

Kalit so'zlar

ovoz, semantika, polisemiya, mutelik, metonimiya, stereotip, ovoz xususiyatlari, ovoz xususiyatlari, moslik, semantik, kelishik, vazifa, aloqa, harakat, kommunikativ, pragmatik, dialog, kontaktsiz, nutq., harakat, ibodat, aloqa, sokin ovoz, baland ovoz, timsollash, ovoz turlari, nutq ovozi, musiqiy ovoz, nutq tovushlarining turlari, musiqiy ovoz turlari, tushuncha, erkak ovozi, ayol ovozi, kattalar ovozi, bola ovozi, aytish, matn, taqlid, his-tuyg'u, his-tuyg'u ifodasi, his-tuyg'uning namoyon bo'lishi, talqini, muallif sharhi, ijtimoiy ovoz, ommaviy, og'zaki, kuch, totalitar, xalq, mafkura, ritorika.

Nutq asarlarini, umuman, har qanday matnni tahlil qilish nafaqat nima deyiladi, balki qanday aytiladi?, nafaqat qiziqarli, balki juda dolzarb degan savolga ham to'liq javob olishni o'z ichiga oladi. Har qanday tilda, shu jumladan rus tilida bunday vositalar juda ko'p bo'lsa-da, ular orasida ovoz va ohang so'zlarini yo'qotib bo'lmaydi, bu haqli ravishda nutq aloqasini belgilovchi va tashkil etuvchi eng muhim omillardan biri sifatida tasniflanishi mumkin. Ikkinchisi orasida biz muloqot oqimining shartlari va tabiatini, maqsadga erishishdagi muvaffaqiyatni, muloqot ishtirokchilarining jismoniy va ruhiy holatini va muloqotdagi xatti-harakatlarining uslubini, muloqotning pragmatik berilganligi/spontanligini ajratib ko'rsatamiz. nutq va xulq-atvor reaksiyalarining ko'rinishi va boshqalar. Inson hayoti ovozdan boshlanadi; odamning dunyoga paydo bo'lishining o'zi ovoz bilan qayd etiladi: Hayot yig'lashdan, o'lim sukunatdan boshlanadi (O.Savich). Ovoz insonga tug'ilganidan beri berilgan va shuning uchun unga egalik qilish, ovoz deb

ataladigan o'ziga xos ko'rinishga ega bo'lgan insonning tabiiy va ajralmas mulki sifatida qaralishi mumkin.

Aslida birinchi ma'nosida bo'g'imlarning tebranishi natijasida paydo bo'lgan va odam yoki biror hayvonning og'zidan (yoki bo'shliqqa o'xshash bo'shliqdan) chiqadigan tovushlardir. og'iz, masalan, ba'zi qushlarda bo'lgani kabi) "; qarang. baland ovoz, o'lchovli ovoz, jarangdor ovoz, ovozning kombinatsiyalari eshitiladi. Lekin ovoz ham shunday tovushlarni yasash organi - bundan keyin 2-ovoz leksemasi (qarang. Ovoz tovushlari, kasal ovoz, tovush paychalari) va odam yoki hayvonning bunday tovushlarni ajratib olish qobiliyati - 20 los 3 leksemasi. Cf. ovoz yo'qoladi, ovoz tiklandi, bugun ovozim yo'q).

Ovoz so'zi tabiatan xilma-xil bo'lgan metonimiya bilan ajralib turadi. Mana bir nechta misollar. Bu ibora odamlarga tegishli ovozni berdi, ammo bu shunchaki ma'lum bir joyda ma'lum bir vaqtda ma'lum bir joyda, ya'ni to'g'ridan-to'g'ri leksikaning mavjudligining lingvistik dalili emas. Bu ham og'zaki ekzistensial harakatdir - xuddi do'stlik, tanishish yoki yarashuv belgisi sifatida qo'l berib ko'rishish nafaqat og'zaki bo'lmagan ekzistensial, balki harakatdagi harakatlardir.

Rus tilidagi ovoz so'zi yordamida inson hayoti davomida metonimik, alohida evolyutsiya davrlari ham ko'rsatilgan. Biz insonning ovozinin shakllanishi haqida gapiramiz, insonning o'zi shakllanishi haqida gapirmoqchimiz, biz aytamizki, yosh bilan ovoz kuchayadi, etuk bo'ladi. O'g'il bolada ovozning mutatsiyasi uning fiziologik o'sishi va etukligining tashqi dalillaridan biridir, lekin ovoz (4-ovozning majoziy ma'nosida olingan so'z "2-ovozli yoki 3-ovozli odam") etuk bo'lishi va bo'lishi mumkin. kattalarda ham kuchliroq, qarang. Azob bilan erigan ovoz kuchayadi // Va qayg'uli kayfiyatga etadi // Bo'g'in g'azab bilan qiziydi ... (O. Mandelstam). Ovoz 4 leksemasi shaxsning o'zi, ta'bir joiz bo'lsa, qiyofasi jismonan yo'q yoki ko'rinmay qolgan, ya'ni qachon, kimligi noma'lum bo'lganida shaxsni bildirish uchun ishlatiladi. Bu leksemaga xos qo'llanish kontekstlarini beraman: Eshik orqasidagi ovoz (ya'ni eshik ortidagi odam) jimgina: "Kim bor?" dedi; Va xirillagan ovoz ("bo'g'ir ovozli odam") bir nimalarni gapirib, gapiraverdi (Yu. Davydov); – Stolga chiq, ona, – dedi birdan yosh ovoz (B.Vasilev) keskin, ochiq dushmanlik bilan; priyomnik yosh, tanish edi - chipping priyomnikdagi ovoz ayol, yosh, tanish edi - lekin ularning tanishlari qancha. (L. Juxovitskiy) va boshqalar. Biz odatda Siena >> dagi odamni ovoz so'zi bilan belgilamaymiz .

Tildagi ovoz so'zi orqali shaxsning shaxs sifatida shakllanishi ma'nolari uzatilishi mumkin"; qarang. Shuni ta'kidlash kerakki, " Men " ning haqiqiyli va voqeligi faqat nutqning sub'ekti, bu erda va hozir ovoz (BH Tonopo8), "insonning ijodiy etukligi bosqichining boshlanishi" va men bo'lganimda erishiladi. ijodiy

yuzning uslubi. Shunday qilib, 5-ovoz - bu umuman shaxsning yoki har qanday ijodiy shaxsning - rassom, musiqachi, aktyor, rejissyor, yozuvchining makon-vaqt bo'lagining belgisi, ovoz orqali <to'satdan> kesilgan iboralarni ko'ring, Uning o'z ovozi bor. : Bugun biz hamma joyda mutlaqo boshqa tovushlarni eshitamiz (V. Voinovich), bu leksema qaerda paydo bo'ladi.

Insonning ozod bo'lishi, jamiyat tomonidan kafolatlangan erkinlik va fuqarolik huquqlarini olishi majoziy ma'noda ovoz va nutqning ko'rinishini ozod qilish (yoki: olish, topish, bo'lish, qaytish va hokazo) sifatida tasvirlanadi. Chorshanba Qullar soqov va g'amgin; Biz ularni soqovlik bilan azoblaymiz. Ovoz hissiz qullarda tuyg'ularni uyg'otadi (Zohar kitobi); Ularga (asirga olinganlar. - G.K.) yana ovoz qaytdi; Nihoyat, inson ovozi yangradi, inson borligi ovozi (Yu. Nagibin); Va faqat Muso mukammal nutq in'omiga ega bo'lganda, Ovoz va Nutq mukammal birlikni hosil qildi (" Zohar " kitobi).

Ovozning paydo bo'lishi, biz ko'rib turganimizdek, nafaqat insonning, balki shaxsiyatning ham tug'ilishini belgilaydi. Insonning o'ziga xos ovozi borligini tan olish (5-ovoz) ma'lum bir jamoadagi shaxs sifatida uning o'ziga xosligi va ekstruziyasini qayd etish, inson faqat unga xos bo'lgan alohida nuqtai nazarni, o'ziga xos nuqtai nazarni egallaganligini bildirishni anglatadi. dunyodagi ishlarning holati. Shu sababli, ko'rib chiqilayotgan so'z nafaqat odamlar va hayvonlarga tegishli nutq ma'nosiga ega bo'lsa, balki nafaqat odamlarni anglatadi. Shuningdek, u yoki bu muhim masala yuzasidan bildirilgan shaxsning fikri yoki hukmining ruhiy ma'nolariga ega" (belgili ovoz b) va shaxsning davlat va jamoat muassasalarida muayyan masalalarni hal qilishda o'z fikrini bildirish huquqi" (belgili ovoz). 7). Masalan, ovoz berish, ovoz berish, hal qiluvchi ovoz berish, maslahat ovozi, o'z ovozi kimgadir topshirish, ovozlarni sanash, bir tomondan, o'quvchi ovozi yoki boshqa birovning ovozidan "so'zlash" kabi til birliklarini solishtiring ("X, emas. ba'zi R. haqida o'z fikrini bildirish yoki bildirishni istamaslik R. haqida boshqalar aytganini takrorlaydi; so'zlovchining bunga salbiy munosabatda bo'lishi); qarang. Shuningdek, jummalarga qarang. Bu erda o'qituvchining ovozi eng muhim (ya'ni 6-ovoz - uning fikri) yoki Saylovchilarning ovozlari birdaniga bo'lingan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. ogli Melikuziev, A. L. (2022). HISTORICAL AND MODERN CLASSIFICATION OF PARALINGUISTICS. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3 (10), 126-128.

2. Mukhammad, K. K., & ogli Melikuziev, A. L. (2022, December). THE ESSENCE OF NONVERBAL COMMUNICATION. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 19, pp. 91-93).

3. ogli Melikuziev, A. L. (2022). HISTORICAL AND MODERN CLASSIFICATION OF PARALINGUISTICS. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(10), 126-128.

4. Azimjon Latifjon ogli Melikuziev. (2022). HISTORICAL AND MODERN CLASSIFICATION OF PARALINGUISTICS. *Academicia Globe: Inderscience Research*, 3(10), 126-128. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/UAH57>

5. Usmonova, D., Ganiyeva, D., & Melikuziev, A. (2023, May). PARALINGUISTICS AND ITS RELATED PROBLEMS. In *International Conference On Higher Education Teaching* (Vol. 1, No. 3, pp. 20-21).

6. Khakimov, M., Mirzayeva, D., & Melikuziev, A. (2023, May). CULTURAL ASPECTS OF PARALINGUSITIC DEVICES. In *Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education* (Vol. 1, No. 5, pp. 109-111).